

РЕЦЕНЗИЯ

на
докторската дисертация на Абиола Бамиджоко-Окунгбайе

на тема: „Философски измерения на фармакологията“
с научен ръководител проф. д-р Александър Гънгов
Професионално направление: 2.3. Философия

Рецензент: Проф. д.п.с.н. Толя Стоицова
Нов български университет

Абиола Бамиджоко-Окунгбайе е докторант в катедра „Логика, етика и естетика“, Философски факултет на Софийски университет „Св. Кл. Охридски“.

Представеният за рецензиране дисертационен труд е структуриран в пет глави, придружени с въведение, заключение, библиография и приносни моменти. Научният текст без библиографията обхваща 191 страници. Използвани са източници на английски език, отразени на 13 страници. Прегледан и рефериран е голям обем от източници, както класически в областта на социалната роля на фармакологията, така и съвременни научни материали. Заключениеето ми е, че докторант Бамиджоко-Окунгбайе познава многодобре научната литература в областта, в която разработва дисертацията си.

Още във въведението, докторантът подчертава възгледа си, че разбирането в обществото на психичните разстройства води и до различни философии в прилагането на фармакологични продукти, особено в областта на психиатрията. Затова и Бамиджоко-Окунгбайе се стреми още в началото на разработката си да очертае концептуалната и феноменологична рамка на психичните състояния у човека.

Без да преразказвам съдържанието ще се опитам да поставя акценти – според мен съществени, върху съдържанието в основните глави на дисертацията.

Първата глава, изяснява връзката между фармакологията и психичните разстройства, затова и докторантът използва утвърдения термин психофармакология. В теоретичен и исторически план е проследено развитието на възгледите за психичните разстройства – съществуващи като митология и като съвременно научно познание. Този въпрос – как да се определи кое е психично разстройство и кое – не е, а просто

представлява някаква индивидуална особеност на човека, и до ден днешен остава актуален. Поне за философи и психолози е така. Психиатрите използват по-различни подходи. Затова според мен още от първа глава проличава актуалността на темата – философия на психофармакологията, а не разбирането на фармакологията единствено и само като медицинска област. Тези два подхода и съответно – разбирания, не бива да се противопоставят, защото не си противоречат. Необходимо е да се обединят в един цялостен, холистичен модел на разбиране на сложния феномен – психичните разстройства у човека. Тъкмо с тази не лека задача се е заел докторантът. Бих искала да подчертая два според мен силни момента. Първият, е включването на ценностите в разбирането на психофармакологията. Вторият – обсъждането на съществуващите различни емпирични норми, част, от които докторантът квалифицира като подходящи, а друга част – като неподходящи.

Втората глава изследва връзката между ценностите и психофармакологията. Фокусът е поставен върху съвременното разбиране за психичните състояния, представяйки нормите като част от емпиричното описание на тези състояния. В тази глава се анализират многостранните дебати, свързани с т. нар. „спор за метода“ (Methodenstreit). Целта на докторант Бамиджоко-Окунгбайе не е да противопостави своя подход на медицинския, в частност – на психиатричния, а да осмисли особеностите на феноменологията, свързани с предизвикателствата на диагностицирането на психични разстройства. Силно впечатление ми направи възгледа, който напълно подкрепям, и който се противопоставя на съществуващи в литературата изследователски подходи, които приемат, че, ако се добавят ценностите към методологията, то обективността в науката намалява. Затова и проблемът с нормите се усложнява – нормите неминуемо включват разбирането на ценностите в обществото.

Както диктува логиката в структурата на дисертацията, трета глава задълбочава разглежданата проблематика като се съсредоточава върху връзката между психофармакологията и психотерапията. За мен тази глава беше особено интересна и важна, защото докторантът успешно свързва философията, психологията и фармакологията в единен подход. Анализирани са три основни метода: традиционния психофармакологичен метод, метода на психоанализата и този на Карл Попър. Много

типично за психиатричните изследвания е разказан и научно анализиран случаят с Дора (с.81 – 85 от дисертацията). Друг момент, който заслужава внимание в тази глава е детайлното обсъждане на неточното представяне на разбиранията на Фройд от друг изследовател, Грунбаум. И най-важното, което искам да подчертая е, изложението на докторант Бамиджоко-Окунгбайе по отношение на психотерапията. На с. 96 от дисертацията, се цитира интердисциплинарният подход на неправителствения Световен съвет по психотерапия към Обединените нации, в който от 2003 г. съвместно работят психиатри, психотерапевти и психолози, с цел да подобрят средата за живеене на пациентите, борещи се с психичните разстройства. Освен фактологията и нейната адекватна интерпретация, текстът представя хуманните и емпатични възгледи на самия докторант, което му прави чест.

По-голямата част от четвърта глава бих си позволила да квалифицирам като психологична, тъй като в центъра ѝ стоят дебатите за разбиране на Аз-а. както сам уточнява докторантът в автореферата си (с. 4). Без да пренебрегва класическите възгледи за Аз-а, той ги определя като „недостатъчни“, за да бъдат полезни за свързването им с психотерапията и психофармакологията. Затова и Бамиджоко-Окунгбайе търси и предлага по-динамично разбиране за Аз-а като ядро на човешката личност. Главата завършва с параграф „Дигиталният срещу аналоговия Аз“, в който се отчита приноса на съвременните технологии за развитие познанието за човека. Този параграф е също един от силните моменти в дисертацията.

Последната пета глава според мен съдържа някои от основните приноси на дисертацията. В нея се дискутират предизвикателствата, свързани с насочването на изследователските резултати от академичните кръгове към обществената сфера. Затова и главата е озаглавена „Практически приложения“. Отново в защита на собствената си теза, докторант Бамиджоко-Окунгбайе, цитира и анализира конкретен случай – този на бебето Чарли Гард, пациент в Лондон, при който поради медицинска препоръка, се изключва апаратът му за изкуствено дишане. Докторантът критикува това чисто медицинско решение, което причинява психични щети на семейството на пациента, което буквално е заставено да пренебрегне собствените си ценности и емоции. Искам специално да подчертая извода на докторанта: „За да се постигне добра психофармакология, е

необходима колективна отговорност на всички участници“ (с. 163 от дисертацията).

Последният параграф на пета глава „Какво предстои на философията“, донякъде нарушава строго научния стил на писане и в началото стилът е доста по-поетичен: „Философията е живот; философията е Аристотел, философията е Ясперс ... философията е любов към мъдростта“ (с. 165 от дисертацията). Цитира се Хабермас, който вижда посоката на философията като област, която се асоциира с реконструктивните човешки науки, или допълващата роля на философията е да бъде посредник в ситуация, където се преплитат разнородни знания.

Заключението представлява детайлно и прецизно обобщение на изводите от петте основни глави.

Приемам и петте приноса, както ги е формулирал Бамиджоко-Окунгбайе в дисертацията си на английски език. Мисля, че третият и четвъртият могат да се обединят. Само отбелязвам, че в българския превод на автореферата има неточности и особено една е фрапантна: “I experiential“ е преведено като „Аз-експериментално“ или „Аз-емпирично“, което е невярно. “Experiential” е прилагателно, формирано от „experience“ – личен опит, а не от „experiment“ – експеримент. Така, че става дума за „Аз-ът с личен опит“. И това е теза, която докторантът успешно защитава.

Първият принос засяга въвеждането на модерно и динамично усложнено разбиране за психичното състояние, което докторантът нарича „съвременно амплиативно разбиране“ (CAU). Вторият принос е също важен, защото застъпва тезата, че премахването на нормите от емпиричното описание на психофармакологичните психични състояния не внася яснота за тяхното разбиране. Третият принос се съсредоточава в ограниченията на традиционния психофармакологичен подход, който недоброжелателно може да бъде използван от политици, дори цели праителства в ущърб на хората с психични разстройства. Четвъртият принос отново е свързан с ограниченията на психофармакологичен подход като предлага начин за преодоляването им чрез преработка на данните в психофармакологията в концептуално-аналитичната рамка с цел подобряване на обосноваността ѝ. Затова нека повторя, че смятам за възможно обединяването на трети и четвърти принос в един. Последният, пети принос е най-силен според мен. Дисертантът смело пледира за

превъзходство на „Аз-ът с личен опит“ при изготвянето на психофармакологичните диагнози.

Авторефератът е в обем от 48 страници в оригиналния си вариант на английски език като са добавени и 10 страници библиография. Той е структуриран нестандартно: Накратко са представени петте основни глави от дисертацията и са изведени много по-подробно параграфи с основните концепти и проблеми, с които се занимават анализите в дисертацията. Ще обърна внимание на някои от тях, които смятам за особено полезен мост между теория и практика.

С цел *балансиране на разнородните ценности* в диагнозите, философията помага като призовава към защита на безгласните хора, т. е. психофармакологичните пациенти. Докторантът смята, че е наложително връщането на нормативните елементи в психофармакологията. Това може да се смята за прелюдия към съвременното амплиативно разбиране на психичните диагнози.

По отношение *сближаване на разнородните ценности* е важно според Бамиджоко-Окунгбайе да се прояви „стоицизъм“ (цит. от автора на дисертацията) не само в национален, но и в межкултурен план. Това се налага поне по няколко причини. От една страна, да се превъзмогнат проблемите, свързани с разбирането за същността на Аз-а. От друга страна, в плуралистичните общества е наложителна културна промяна, за да се справят с факта, че пациентите с психични състояния са склонни да крият заболяванията си поради стигмата, която е характерна за обществата. Изводът на докторанта е, че “отвореното психично здраве, т.е. изследвания за и с участието на обществото, вероятно ще допринесе за премахването на стигмата”(с.18 от автореферата).

Друг параграф, изнесен като приоритет в автореферата, и според мен особено съществен, е озаглавен, „*Ценностите като част от връзката лекар-пациент*“. Според Бамиджоко-Окунгбайе да се осигури защита на пациентите, които той нарича „потребители на услугите“, означава съобразяване с ценностите им по време на цялостния процес на медицинско консултиране. Ако се разбират ценностите на пациента, това може да се превърне в сериозен инструмент в ръцете на лекарите. Съчетаването на ценностите с медицинските факти са от основно значение за възстановяването на пациентите.

И накрая, но не на последно място, Бамиджоко-Окунгбайе критикува поддръжниците на медицината, особено психиатрията, основана само на факти, които твърдят, че включването на ценности ще разводи авторитетната сила на науката. Убеждението на докторанта, вследствие на множеството анализи, които сам извършва, е, че балансът на разнородните ценности подобрява връзката лекар-пациент, което е от полза за всички участници в медицинския процес.

Дисертантът е публикувал 4 научни материала, 2 от тях са свързани с темата на дисертацията. Освен това е участвал в научни форуми с доклади, също по темата.

Нямам критични бележки. Имам един въпрос и едно предложение.

Въпросът ми е какви са бъдещите планове на дисертантът в обозримо бъдеще? С какво би или ще се занимава?

Предложението ми е дисертацията да бъде публикувана по възможност като монография, за да може да достигне до повече на брой заинтересовани читатели.

Заключение:

Бих искала да подчертая, че рецензираната от мен дисертация ми достави голямо удоволствие. Докторант Бамиджоко-Окунгбайе представя за защита сериозно разработен аналитико-теоретичен дисертационен труд с препратки към практиката. Прегледани са голям брой научни източници, което ми дава основание да заключа, че докторантът познава много добре научната литература в областта, в която разработва дисертацията си. Затова са успешни както теоретичните обзори и анализите в тях, така и най-важното – формиране на собствено мнение и подход към изучаваните проблеми. Езикът и стилът, на който е написана дисертацията, е научен и едновременно с това – ясен и разбираем.

Авторефератът представя съдържанието на дисертацията с приносите в нея. Докторантът има необходимия брой публикации по темата. Категорично смятам, че дисертационният труд удовлетворява изискванията на закона за степента, за която се кандидатства. Убедено предлагам на уважаемите колеги от научното жури да присъдим образователната и научната степен „Доктор“ на Абиола Бамиджоко-Окунгбайе за дисертацията му на тема „Философски измерения на фармакологията“.

10.08.2019

Рецензент:

Проф. д.пс.н. Толя Стоицова